

BÁ LÝ DO KHIẾN CUỘC CHIẾN THƯƠNG MẠI MỸ - TRUNG CHƯA THỂ CHẤM DỨT

Phúc Tiên *

Tóm tắt: Cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung kéo dài, tác động tiêu cực đến hoạt động thương mại toàn cầu và đe dọa tăng trưởng kinh tế thế giới, đã tạm ngưng sau cuộc gặp thượng đỉnh song phương giữa Mỹ và Trung Quốc tại Osaka cuối tháng 6/2019. Lãnh đạo hai nước đã nhất trí khởi động lại các cuộc đối thoại sau 11 vòng đàm phán khó khăn và thất bại. Mặc dù vậy, giới quan sát không mấy lạc quan về triển vọng lâu dài của quan hệ Mỹ - Trung khi cho rằng cuộc đối đầu giữa hai nền kinh tế lớn nhất thế giới chỉ tạm ngưng chứ chưa chấm dứt. Lý do là, quan hệ căng thẳng giữa hai nước không phải bắt nguồn từ những mâu thuẫn cá biệt, nhất thời, mà từ những vấn đề tổng thể mang tính thể chế và ý thức hệ.

Từ khoá: Quan hệ thương mại Mỹ - Trung, bá chủ, lợi ích kinh tế, thể chế.

Abstract: *The US-China trade war which prolongs, gives negative impacts on global commercial operations and threatens world economic growth temporarily ceases after the bilateral summit between America and China in Osaka late June 2019. The leaders of the two countries agree to restart the dialogues after 11 rounds of difficult and failed negotiations. However, observers are not optimistic about the long-term prospects of US-China relations as thinking that the confrontation between the two largest economies in the world has temporarily paused, but not completely stopped. The reason lies in the fact that the stress relationship between the two countries has not rooted from the transient contradictions but from the overall institutional and ideological issues.*

Key words: *The US-China trade relationship, hegemony, economic benefits, institutional.*

Vậy, những vấn đề tổng thể đó là gì và xuất phát từ đâu? Có nhiều câu trả lời khác nhau, nhưng tựu trung lại, xung đột Mỹ - Trung bắt nguồn từ ba mâu thuẫn lớn sau đây:

Thứ nhất, mâu thuẫn về việc tranh giành ngôi vị bá chủ thế giới. Chuyên gia Guilemo Santa Cruz (Phòng thương mại Áchentina - Trung Quốc) cho rằng đằng sau những bất đồng về thương mại chính là sự nổi lên của Trung Quốc như

.....

một quốc gia có tiềm năng thực sự thách thức quyền lực tối cao của Mỹ. Từ một nền kinh tế nghèo nàn, lạc hậu, chỉ sau 40 năm cải cách, Trung Quốc đã lần lượt vượt qua các cường quốc kinh tế lớn để vươn lên chiếm vị trí số 2 thế giới và đang thách thức ngôi vị bá chủ của Mỹ. Điều này làm cho giới chức và các học giả phương Tây, đặc biệt là Mỹ, mặc dù đã được cảnh báo, nhưng vẫn bị bất ngờ. Bởi lâu nay họ chỉ tập trung vào việc khai

* Trường ĐH KD&CN Hà Nội.

thác thị trường rộng lớn của Trung Quốc mà không để ý tới sự vươn lên âm thầm, nhưng vô cùng quyết liệt và mạnh mẽ của nước này. Chỉ đến những năm gần đây, sự lo ngại của Mỹ về việc Trung Quốc sẽ đuổi kịp và vượt mặt họ để chiếm lĩnh vị trí siêu cường mới được đặt ra một cách nghiêm túc. Người Mỹ đang đếm ngược thời gian để chứng kiến thời khắc tối tệ nhất, khi ngôi vương về quy mô nền kinh tế mà họ chiếm giữ hàng trăm năm nay sẽ bị kẻ khác chiếm đoạt. Đây là điều mà bất cứ người Mỹ nào, dù ở phe Cộng hoà hay phe Dân chủ, cũng không thể chấp nhận, nên họ phải tìm cách ngăn chặn. Còn đối với người Trung Quốc, thì “Giấc mộng Trung Hoa” đang là niềm cảm hứng nuôi dưỡng động lực và ý chí của họ.

Thứ hai, mâu thuẫn về phân chia lợi ích. Trong quan hệ đa phương, quá trình toàn cầu hoá đã mang lại lợi ích cho tất cả các quốc gia, trong đó có Mỹ và Trung Quốc. Song, khi kiểm điểm lại, Mỹ cho rằng Trung Quốc đã hưởng lợi quá nhiều, như vậy là không công bằng. Trong quan hệ song phương, Mỹ cũng thấy nguyên tắc đối đẳng không được tôn trọng khi mức độ mở cửa của Trung Quốc đối với Mỹ không tương đương với mức độ mở cửa của Mỹ cho Trung Quốc. Kết quả là Mỹ liên tục bị thâm hụt thương mại với Trung Quốc, vốn của Mỹ không ngừng chảy vào Trung Quốc, việc làm của người Mỹ bị mất vào tay người Trung Quốc, nước Mỹ lâm vào cảnh nợ nần, thâm hụt cán cân thanh toán. Bên cạnh đó, Mỹ cho rằng Trung Quốc đang đánh cắp tài sản trí tuệ của Mỹ, thậm chí chính phủ Trung Quốc còn ép buộc các công ty Mỹ phải chuyển giao công nghệ, coi đó là điều kiện để được đầu tư tại Trung Quốc. Ngoài ra, những sáng kiến của Trung Quốc, như sáng kiến thành lập Ngân hàng cơ sở hạ

tầng Châu Á (AIIB), sáng kiến Vành đai và con đường,... cộng với việc đầu tư và tín dụng ồ ạt của nước này tại hàng loạt khu vực trên thế giới làm cho người Mỹ cảm thấy không chỉ của cải đang chảy vào túi người Trung Quốc, mà tệ hại hơn, Trung Quốc đang từng bước thế chân Mỹ ở khắp các châu lục. Phương châm “nước Mỹ trên hết” của Donald Trump không cho phép Mỹ nhắm mắt làm ngơ trước thực trạng này.

Thứ ba, mâu thuẫn về thể chế. Mỹ cho rằng Trung Quốc đang sử dụng cơ chế kinh tế phi thị trường để điều hành nền kinh tế. Việc thực hiện cơ chế này tạo điều kiện cho Trung Quốc được hưởng lợi từ môi trường kinh tế thị trường của thế giới. Trung Quốc gia nhập Tổ chức thương mại thế giới, rồi lợi dụng sự thao túng và can dự của nhà nước đối với nền kinh tế để hưởng lợi từ các mối quan hệ kinh tế và thương mại quốc tế. Mỹ cho rằng việc này cần được chấm dứt, không thể để Trung Quốc tiếp tục hưởng lợi. Trên thực tế, năm 2018, khi ký Hiệp định thương mại tự do với Canada và Mêhico, Mỹ đã hành động bằng cách thêm vào một điều khoản, quy định sau này nếu muốn đàm phán FTA với quốc gia có nền kinh tế phi thị trường, Mỹ sẽ chấm dứt Hiệp định thương mại song phương. Hiện tại Mỹ cũng đang muốn Nhật Bản và EU chấp nhận điều khoản này. Nói cách khác, Mỹ đang ép buộc Trung Quốc nếu muốn có quan hệ với phương Tây, thì phải chấp nhận thể chế kinh tế thị trường. Như vậy, va chạm thương mại đã leo thang thành mâu thuẫn về mô hình phát triển, mà phía sau nó chính là mâu thuẫn về thể chế và ý thức hệ. Điều này rất có khả năng sẽ dẫn tới việc quay trở lại chiến tranh lạnh như thời kỳ giữa Mỹ và Liên Xô.

Tóm lại, cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung chính là sự phát lộ rõ nét nhất những mâu thuẫn mang tính cốt lõi đang ngày càng trở nên sâu sắc giữa hai nước. Mâu thuẫn này không thể chấm dứt trong ngắn hạn, mà sẽ kéo dài nhiều năm, thậm chí nhiều thập kỷ. Mâu thuẫn này cũng không dễ dàng được hoá giải, mà sẽ ngày càng phức tạp và khó khăn. Biểu hiện của nó không chỉ ở lĩnh vực thương mại, mà sẽ lan dần sang các lĩnh vực khác. Diễn biến của nó sẽ rất đa dạng và uyển chuyển, lúc căng, lúc chùng. Nhẹ thì ở cấp độ 3-4, nặng thì cấp độ 8-9. Mặc dù khả năng lên đến cấp độ 10 (chiến tranh) là rất thấp, song cũng không loại trừ khi cộng thêm các nhân tố tác động khác. Dù ở cấp độ nào, thì cuộc chiến này cũng gây thiệt hại lớn, không chỉ cho hai nước, mà cho cả thế giới, ảnh hưởng sâu sắc đến thương mại toàn cầu và kinh tế quốc tế. Thực tế không thấy bất kỳ dấu hiệu tích cực nào cho thấy cả hai bên đều có khả năng chấp nhận lẫn nhau tại thời điểm hiện tại. Diễn biến ở Osaka có thể cũng sẽ lặp lại kịch bản ở Buenos Aires (Argentina) tháng 12/2018 khi hai nhà lãnh đạo Mỹ - Trung quyết định đình chiến trong vài tháng để rồi

sau đó căng thẳng lại nóng lên, dẫn đến sự đổ vỡ vào tháng 5/2019.

Nhà nghiên cứu Steve Tsang, Giám đốc Viện SOAS Trung Quốc tại Đại học London, cho rằng mâu thuẫn kinh tế Mỹ - Trung (thực tế không chỉ nằm trong lĩnh vực thương mại và công nghệ) đã bắt đầu và nó sẽ tiếp tục. Theo ông, mặc dù “một thoả thuận thương mại không phải là không thể, nhưng ngay cả khi đạt được một thoả thuận, những cấu trúc kinh tế cơ bản của hai cường quốc đều không thay đổi và vẫn sẽ đối lập nhau, do đó sẽ làm sâu sắc thêm quá trình mâu thuẫn”. Nói cách khác, cuộc chiến thương mại Mỹ-Trung mới chỉ đang chứng kiến những bước khởi đầu và con lâu mới chấm dứt. Phát biểu trong chuyến khảo sát tại Giang Tây, nơi xuất phát cuộc Vạn lý trường chinh của Hồng quân Trung Quốc cách đây gần 90 năm, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình cho rằng nước này đang bước vào “một cuộc trường chinh mới” và nhấn mạnh cần giữ niềm tin, kiên định và ý chí cách mạng kiên cường để vượt qua mọi trở ngại, mọi sự bao vây, phong tỏa. Còn người Mỹ thì dường như cũng đang sẵn sàng với tư thế của kẻ khơi mào và luôn tỏ ra tự tin trong cuộc chiến./.

Tài liệu tham khảo

1. Trung Quốc chuẩn bị “trường kỳ kháng chiến” trong thương chiến với Mỹ (Đài RFI, TTXVN 6/6/2019).
2. Ba quân bài để Mỹ cản trở sự trỗi dậy của Trung Quốc (renwenzhihui.com, TTXVN 22/6/2019).
3. Chiến tranh thương mại Trung - Mỹ: Cuộc trường chinh mới (www.fpri.org, TTXVN 28/6/2019).
4. Hội nghị thượng đỉnh G20: Đàm phán thương mại Mỹ - Trung trở lại đúng hướng (asiatimes.com, TTXVN 1/7/2019).
5. Đình chiến thương mại Mỹ - Trung: Ý đồ của Washinhton (Sputnhik, TTXVN, 4/7/2019).

Ngày nhận bài: 05/07/2019

Độc sách:

CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP LẦN THỨ TƯ

(Tác giả: Klaus Schwab,
NXB Thế giới, H. 2018)

TS. Đặng Văn Đồng *

Trước thềm Diễn đàn Kinh tế Thế giới (WEF) lần thứ 27 về ASEAN 2018, cuốn sách mang tên **Cách mạng công nghiệp lần thứ tư** (The Fourth Industrial Revolution) của GS. **Klaus Schwab** đã được phát hành ở Việt Nam.

Tác giả là người sáng lập và Chủ tịch Điều hành của Diễn đàn Kinh tế thế giới. Năm 1998, ông lập ra Quỹ Schwab dành cho doanh nghiệp xã hội. Ông có bằng Tiến sĩ kinh tế tại Đại học Fribourg, Tiến sĩ kỹ thuật tại Viện Công nghệ Liên bang Thụy Sĩ và bằng Thạc sĩ hành chính công ở Trường Quản lý nhà nước Kennedy thuộc Đại học Harvard. Ông còn được trao tặng nhiều bằng danh dự quốc gia và quốc tế.

Cách mạng công nghiệp lần thứ tư tác động đến mọi mặt của đời sống xã hội, từ hoạt động của Chính phủ đến kinh tế và việc làm.

1. Đối với chính phủ của mọi quốc gia

Đối với mọi chính phủ, tồn tại hai cách tiếp cận để giải quyết các vấn đề: *thứ nhất*, những gì không quy định rõ là bị cấm, đều được phép, và *thứ hai*, những gì không quy định rõ là được phép, đều bị cấm. Chính phủ phải dung hòa hai cách tiếp cận đó, phải phối hợp và thích nghi, trong khi vẫn bảo đảm con người là trung tâm cho mọi quyết định. Để làm được việc này, Chính phủ cần gắn bó với người dân hiệu quả hơn và thực hiện những thử nghiệm chính sách theo hướng vừa học

vừa thích nghi. Rõ ràng, vai trò của chính phủ phải được nhìn nhận lại. Trong CM 4.0, chính phủ là một trong những đối tượng chịu ảnh hưởng nhiều nhất, là do:

- Bản chất quyền lực;
- Những thay đổi nhanh chóng và lớn lao làm cho việc quản lý khó khăn hơn;
- Công nghệ ngày nay trao thêm quyền lực cho người dân, đem lại phương thức mới để họ thể hiện quan điểm và đồng thời có thể tránh khỏi sự giám sát của chính phủ.

Chính phủ mọi quốc gia, ở dạng hiện tại sẽ buộc phải thay đổi vai trò từ trọng tâm là *triển khai chính sách sang kiến tạo và cung cấp dịch vụ công*, phải thay đổi cách tiếp cận khi thiết lập, sửa đổi và thực thi luật lệ. Tốc độ thay đổi nhanh chóng do CM 4.0 mang lại đang đặt ra thách thức ở mọi cấp độ, chưa từng có đối với nhà quản lý.

2. Đối với doanh nghiệp

a) *Nhân công ít, doanh thu vẫn lớn*

Detroit vào năm 1990 chỉ là một trung tâm công nghiệp truyền thống: 3 công ty lớn nhất của Detroit có tổng giá trị vốn hóa trên thị trường 36 tỷ USD, doanh thu 250 tỷ USD và 1,2 triệu lao động. Năm 2014, 3 công ty đó đã có giá trị vốn hóa cao hơn nhiều lần (1.090 tỷ USD, doanh thu vẫn đạt mức trên, nhưng số lao động chỉ còn bằng 1/10 (137 nghìn người). Hãy so sánh: trước CM 4.0 – 36 tỷ USD và 1,2 triệu người; nay, dưới tác động của CM 4.0 – 1.090 tỷ USD và 137 nghìn người!

* Phó trưởng phòng Khoa học
Trường ĐH KD&CN Hà Nội.

Rõ ràng, một đơn vị của cải vật chất ngày nay được tạo ra với số nhân công ít hơn nhiều so với 10 hay 15 năm trước đây. Tại sao vậy? Đó là nhờ *kinh doanh trên nền tảng số có chi phí biên*^{1*} gần như bằng không.

Thêm vào đó, trong kỷ nguyên kỹ thuật số có nhiều doanh nghiệp cung cấp “hàng hóa thông tin” với chi phí lưu trữ, vận chuyển và nhân bản gần như bằng không. Một số công ty công nghệ đột phá gần như không cần vốn (Intasgram, WhatsApp đã khởi nghiệp mà không cần nhiều tiền).

Sự kết hợp, tích hợp giữa các công nghệ khác nhau không còn là khoa học viễn tưởng. Trí tuệ nhân tạo (AI) đã ở khắp quanh ta: từ xe tự hành, máy bay không người lái, trợ lý ảo, robot trợ lý,...

- *Kỳ vọng của người tiêu dùng đang thay đổi:*

Dù là khách hàng cá nhân (Doanh nghiệp - người tiêu dùng) hay khách hàng doanh nghiệp (Doanh nghiệp - doanh nghiệp) thì hiện nay cũng đang trở thành trung tâm của nền kinh tế số. Hãy lấy một chiếc điện thoại để minh họa. Điện thoại có chức năng chủ yếu để gọi và nghe. Nhưng trong kỷ nguyên CM 4.0, khách hàng còn cần ở chiếc điện thoại nhiều chức năng khác nữa trong hiện tại và còn kỳ vọng để sử dụng trong nhiều dịch vụ khác nữa trong tương lai rất gần. Kỳ vọng của người tiêu dùng đang thay đổi đối với mọi sản phẩm, ở mọi nền kinh tế, ở mọi nơi. Sẽ là sai lầm, nếu cho rằng điều này chỉ đúng ở các nền kinh tế có thu nhập cao. Thực

tế là ở Trung Quốc, Tập đoàn Alibaba đã tổ chức một ngày độc thân, mà dịch vụ thương mại trực tuyến trong ngày đó đã phải xử lý số giao dịch online với tổng trị giá hơn 14 tỷ USD, với 68% việc mua bán thông qua thiết bị di động², hay Châu Phi cận Sahara là khu vực có thuê bao di động phát triển nhanh nhất, rồi Đông Á, Đông Nam Á và Trung Mỹ đang là những khu vực có tỷ lệ tham gia mạng xã hội cao hơn các khu vực khác của thế giới.

- *Dữ liệu giúp cải thiện sản phẩm và cải thiện năng suất sử dụng tài sản:*

Các cảm biến gắn trên sản phẩm cho phép phân tích chất lượng sản phẩm, theo dõi và bảo trì sản phẩm nhanh hơn, rẻ hơn. Dữ liệu giúp xác định tuổi thọ của sản phẩm chính xác hơn, chẳng hạn, sau bao nhiêu kilômét thì chiếc ô tô phải thay lốp, thay dầu, hoặc định mức xăng chính xác tiêu thụ là bao nhiêu cho 100 hay 1.000 kilômét? V.v. Dữ liệu giúp xác định chính xác hiệu suất sử dụng thiết bị, tài sản.

- *Các hình thức đối tác mới ra đời:*

Doanh nghiệp nhận thức được tầm quan trọng của các mô hình cộng tác mới. Có hai loại nhóm doanh nghiệp: doanh nghiệp đã hoạt động lâu đời và doanh nghiệp “trẻ”, mới ra đời. Các doanh nghiệp thuộc nhóm đầu thường thiếu các kỹ năng cụ thể, thiếu nhạy cảm với sự thay đổi nhu cầu của khách hàng, trong khi nhóm thứ hai có kỹ năng, năng động, nhạy cảm, nhưng lại thiếu vốn và thiếu dữ liệu. Nếu hai nhóm doanh nghiệp trở thành đối tác của nhau thì cả hai bên đều

¹ Chi phí biên/cận biên (marginal cost – MC) là mức tăng chi phí (ΔC) khi sản lượng tăng thêm một đơn vị (ΔY). Sau điểm này, chi phí biến đổi tăng nhanh hơn mức giảm của chi phí cố định và đồ thị thể hiện mức chi phí bắt đầu đi lên. MC cùng với doanh thu cận biên (MR) quyết định mức sản lượng cho phép doanh nghiệp đạt lợi nhuận tối đa. – Ghi chú của người giới thiệu sách).

² Gillian Wong. “Alibaba tops singles` Day sales record, despite slowing China economy”. The Wall Street Journal.